

Дорогий третьокласнику! Дорога третьокласнице!

Пропонуємо продовжити нашу спільну мандрівку з наступною частиною підручника «Я досліджую світ».

Під час цієї подорожі ми дізнаємось про минуле і сучасне нашої країни, про видатних осіб — творців держави Україна, про права й обов'язки громадян. Ознайомимося з будовою та функціями організму людини, обговоримо, які небезпечні ситуації можуть траплятися в нашому житті та як потрібно поводитись у громадських місцях.

Навчимося ощадливо використовувати природні багатства, охороняти довкілля від забруднення; продовжимо вивчати основи інформатики, поринемо у світ технологій. Ми довідаємось ще багато цікавого й корисного.

Умовні позначення

— поміркуй, виконай завдання, перевір себе

— скринька порад

— попрацюй у парі

— прочитай

— попрацюй у групі

— словничок

— досліді

— підсумуй свої знання

— електронний додаток

УКРАЇНА – НЕЗАЛЕЖНА ДЕРЖАВА

Україна — незалежна держава. Символи держави. Творці Української держави

Що тобі відомо про державу, у якій живеш?

Прочитай (прослухай) вірш Марії Чумарної «Україна» (в електронному додатку). Які почуття охопили тебе?

Якою на смак, дотик, запах тобі уявляється Україна?

Ти вже знаєш, що живеш у незалежній державі, яка називається Україною. Їй належить певна територія з кордоном, державною символікою, владою, армією, поліцією, офіційною валютою, державною мовою тощо. Люди, які постійно проживають тут, є **громадянами** України.

Володимир
Великий

Історія України як держави розпочалася з Київської Русі. Із літописів дізнаємося, що її першими правителями були князі Дір та Аскольд, княгиня Ольга, князі Олег, Ігор, Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий.

Українська культура, мистецтво, освіта, духовність та державність розвивалися швидкими темпами за часів **козацької доби**. Отамани і гетьмани Іван Сірко, Петро Дорошенко, Пилип Орлик, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа та інші зробили вагомий внесок у розбудову держави, примноження її національних цінностей.

Серед видатних політичних державотворців 20-го століття — Михайло Грушевський, Симон Петлюра, Степан Бандера, Роман Шухевич, Левко Лук'яненко, В'ячеслав Чорновіл та багато інших.

Ярослав
Мудрий

Іван
Мазепа

Михайло
Грушевський

22 січня — День Соборності та першого проголошення Української державності у 20-му столітті.

Прочитай вірш Марійки Підгірянки. Про які символи України в ньому розповідається?

Не забуду я ніколи:
знак мій — тризуб

в синім полі,
Україна — край мій рідний,
що був славний

і свободний.

Жовті ниви, сині гори,
жовто-сині в нас прапори!

Все нам будуть помагати
Господь Бог і Божа Мати!

Прослухайте Гімн України. Хто автор слів? Хто написав музику? Коли звучить Гімн? Розкажіть, як треба поводитися під час його виконання.

Якою мовою ви розмовляєте? Яка мова є державною в Україні? Що потрібно робити, аби краще знати рідну мову?

9 листопада — День української писемності та мови.

Досліді герб свого міста чи області. Що на ньому зображено? Чому? На яких документах членів твоєї родини зображено Герб України?

Дізнайтеся з додаткових джерел про людей свого краю, які боролися за незалежність України.

Перевір себе

1. Що таке держава? Назви її ознаки.
2. Які відомі люди були творцями Української держави?
3. Назви державні символи України.
4. Розкажи, чи пишаєшся ти своєю Батьківщиною. Поясни, чому.

Підсумуй свої знання

- Україна — незалежна держава.
- Ми є громадянами України.
- Державними символами України є Державний Герб України, Державний Прапор України, Державний Гімн України.
- Державною мовою України є українська мова.

Пригадай, які права й обов'язки мають громадяни України.

Життя в державі визначається правилами — законами. Ти вже знаєш, що Основним Законом нашої держави є **Конституція**. У Конституції записано, що **Україна — суверенна і незалежна держава**.

Офіс Президента

Конституція

28 червня — День Конституції України.

Главою нашої держави є **Президент**. Він гарант додержання Конституції України.

Верховна Рада України

Уряд

Кабінет Міністрів України та **Уряд** забезпечують виконання законів.

Народ обирає депутатів до **Верховної Ради**, яка приймає закони.

Прочитай початок оповідання Анатолія Костецького (продовження — в електронному додатку). Що означає слово *конституція*? Які права, згідно з Конституцією України, маєш ти і твоя рідня?

Наш Основний Закон

Не так давно, а саме 28 червня 1996 року, в нашій незалежній державі народилася Конституція України — Основний Закон.

 У яких міжнародних документах ідеться про права дітей?

 Розгляньте умовні позначки і прочитайте, що записано у «Світовій книзі прав дитини».

Світова книга прав дитини

Усі діти є рівні у правах

Усі діти мають право на любов і піклування

Усі діти мають право на медичну допомогу

Особлива турбота дітям з інвалідністю

 Назвіть: *1 група* — права дітей в Україні; *2 група* — обов'язки дітей в Україні.

Усе наше життя — це наші вчинки, дії. Вони можуть бути хороші чи погані, продумані або нерозважливі, корисливі або ні. Ти вже знаєш, що будь-який вчинок завжди має наслідок.

 Проаналізуй описані ситуації та визнач, які правила поведінки або права інших людей було порушено.

- Учень запізнився на урок.
- На уроці учениця користувалася мобільним телефоном.
- Дівчинка перейшла дорогу в невстановленому місці.
- Хлопчик побив однокласника, бо той образив його.

Перш ніж прийняти рішення щось робити, завжди потрібно подумати про наслідки своїх дій. За всі **правопорушення** (проступки та злочини) законом передбачено покарання.

Правопорушення — це поведінка, дії людини, які суперечать правовим нормам і завдають шкоди іншим людям, суспільству, державі (наприклад, крадіжки, хуліганство, обман тощо).

Пам'ятай: від пустощів до злочину — один крок!

Обговоріть описані ситуації і спрогнозуйте: «Що буде, якщо...». Висловіть своє ставлення до цих правопорушень.

1 група. Діти розпалили вогнище на подвір'ї і вкинули туди небезпечні предмети (хлопавки, петарди).

2 група. Хлопчик заліз у чужий сад і нарвав яблук.

3 група. Діти грали на подвір'ї у футбол і розбили вікно у квартирі на першому поверсі.

Які права головних героїнь казок «Дюймовочка» і «Попелюшка» порушили інші персонажі?

Порадь друзям, однокласникам/однокласницям, куди можна звернутися за захистом, коли порушують права дитини.

Перевір себе

1. Які права та обов'язки громадян визначає Конституція України?
2. Що таке правопорушення?
3. Який взаємозв'язок існує між учинком та наслідком? Чому важливо вміти обдумувати свої вчинки?
4. У яких міжнародних документах записано права дитини?

Підсумуй свої знання

- Конституція України — Основний Закон держави — визначає її устрій, права й обов'язки громадян.
- Перш ніж щось робити, варто добре подумати, до яких наслідків це може призвести.
- За правопорушення законом передбачено покарання.

Пам'ятні події. Державні й народні свята

Які свята відзначають в Україні? Які з них — державні, а які — народні?

Кожна країна, кожен народ мають свої свята, звичаї, цікаві традиції, багаті обряди.

Свято — це радість та щире спілкування, шана і пам'ять, розваги й частування. Усі свята пов'язані або з визначними історичними подіями, або із давніми традиціями предків.

Пригадайте, які державні свята відзначають в Україні. Розкажіть, яке значення мають ці свята у вашому житті.

8 травня

День пам'яті
та примирення

24 серпня

День Незалежності
України

23 серпня

День Державного
Прапора України

14 жовтня

День захисника
Вітчизни

Прочитай уривок із оповідання Аліни Старинець «Телефонна розмова» (повний текст — в електронному додатку). До кого телефонує хлопчик? Де перебуває його тато? Які почуття охоплюють тебе, коли ти читаєш цей текст?

Війна. Просто слово. П'ять літер. Але скільки асоціацій пробуджує воно у нас! Біль, героїзм, патріотизм, туга за близькими людьми, ненависть, любов... Сьогодні, як і щодня, я телефоную татові...

Склади привітання рідним, близьким, воїнам з нагоди одного зі свят.

Розгляньте колаж. Які свята він ілюструє?

Розкажіть про народні свята:

1 група — осіннього циклу; *2 група* — зимового циклу;

3 група — весняного циклу; *4 група* — літнього циклу.

Об'єднайтеся у дві групи та зіграйте в давню українську гру «Просо». Кожна група по черзі виконує два рядки пісні, супроводжуючи спів відповідними рухами (повний текст пісні подано в електронному додатку).

1 група: А ми просо сіяли, сіяли,
ой дід-ладо, сіяли, сіяли.

2 група: А ми просо витопчем, витопчем,
ой дід-ладо, витопчем, витопчем.

Розгляньте малюнки. Розкажіть, символами яких свят є зображені предмети.

Які свята відзначають у твоїй родині?

Шанобливо стався до народних традицій, поважай пам'ятні дати, культурно поведься під час урочистих заходів.

Перевір себе

1. Назви державні свята в Україні.
2. Які народні свята ти знаєш?
3. Які свята відзначають у твоїй сім'ї, родині?

Підсумуй свої знання

- Свято — день або дні, коли урочисто відзначають видатні події, дати, народні традиції.
- Свята є державними й народними.

Народна лялька

Виготов ляльку-мотанку за зразком.

1.

2.

3.

4.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3	Моя громада.....	37
УКРАЇНА І СВІТ.....	4	Громада. Приватний і громадський простір.....	37
Україна — незалежна держава.....	4	Букет бузку.....	39
Україна — незалежна держава. Символи держави. Творці Української держави.....	4	Правила поведінки у громадських місцях.....	40
Права та обов'язки громадян.....	7	Комп'ютерні програми. Меню та інструменти.....	43
Пам'ятні події. Державні й народні свята.....	10	Комп'ютерні програми для роботи з текстом.....	43
Народна лялька.....	12	Безпечна поведінка на дорозі, біля залізничної колії.....	45
Об'єкт. Властивості об'єкта.....	13	Небезпечні місця для ігор та розваг.....	48
Види об'єктів.....	13	Безпека велосипедиста....	51
Україна і світ.....	15	Поліцейський автомобіль...	53
Земля — спільний дім. Україна на карті світу.....	15	Робота з таблицями.....	54
Я у Європі та світі.....	18	ЖИВА ПРИРОДА.....	56
Винаходи людства.....	20	У царстві рослин.....	56
Дерево життя.....	23	Рослини — організми.....	56
Текстові об'єкти. Вирівнювання.....	24	Різноманітність рослин.....	59
МІЙ КРАЙ, МОЯ ГРОМАДА.....	26	Веселі закладки.....	61
Мій край.....	26	Віртуальні бібліотеки, енциклопедії, словники.....	62
Історичні скарби України...	26	Розмноження квіткових рослин.....	64
Унікальні куточки України. Славетні люди рідного краю.....	29	Як росте і розвивається рослина з насінини.....	67
Культурна спадщина України.....	32	Як виростити нову рослину без насіння.....	69
Українська вишивка.....	34	Солодка квітка.....	71
Властивості графічних об'єктів.....	35	Створення, зміни та використання інформаційних моделей....	72
		Що таке комп'ютерна презентація.....	72

Пристосування рослин до різних умов життя	74	Водойми	120
Культурні рослини.....	77	Жабка-стрибунка	123
Охорона рослин.....	80	Лінійні алгоритми	124
Декоративна підставка.....	83	Алгоритми. Способи подання алгоритмів.....	124
Редактор презентацій MS PowerPoint.....	84	ЛЮДИНА ТА ЇЇ ЗДОРОВ'Я	126
У царстві тварин	86	Організм людини	126
Тварини. Різноманітність тварин.....	86	Нервова система	126
Хто чим живиться.....	90	Природні ритми і здоров'я.	
Жирафа.....	92	Працевдатність людини.....	129
Як працювати із комп'ютерною презентацією	93	Опорно-рухова система. Активний відпочинок	131
Розмноження і розвиток тварин	95	Весняний ранок	134
Пристосування тварин до умов існування і способу життя	97	Лінійні алгоритми	135
Охорона тварин	101	Травна система. Здорове харчування.....	137
Восьминіг	103	Дихальна система.....	140
Робота з текстовими об'єктами.....	104	Кровоносна система.....	142
Гриби і бактерії	106	Упаковка «Морквинка»	144
Гриби	106	Створення алгоритмів.....	145
Бактерії	109	Шкіра	147
Мухомори.....	111	Органи чуття	150
Робота з графічними об'єктами.....	112	Кульбабка	153
Природні угруповання	114	ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ	153
Ліс.....	114	<i>(електронний додаток)</i>	
Луки	117	Створення зображень за власними алгоритмами	154
		Підсумовуємо разом	156

В оформленні підручника використано такі інтернет-джерела:

<https://uk.wikipedia.org/>   <https://pixabay.com/>
<https://freepik.com/>

